

Poslovne mreže i e-procesi

Prenos e-dokumenata

Autor:

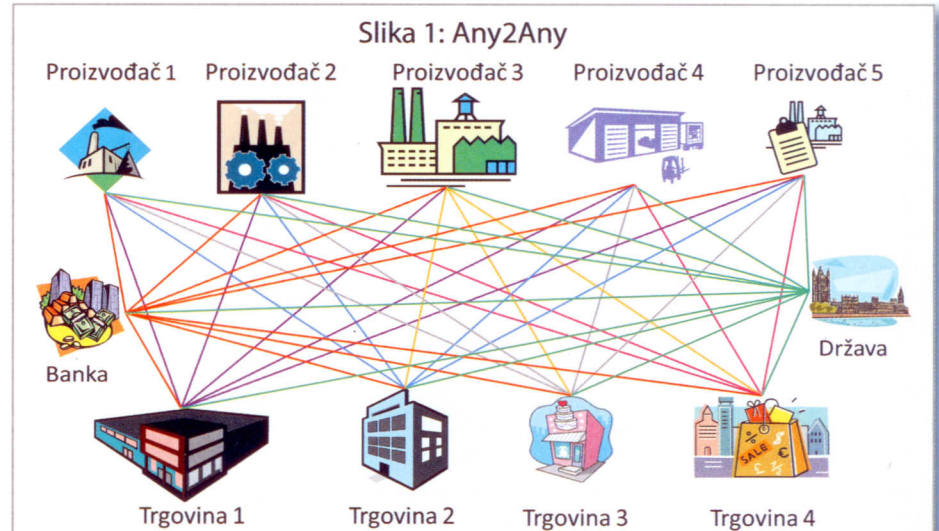
Božidar Bajsić,
direktor prodaje,
Panteon Group®

Na našim prostorima postoje manje lokalne i velike globalne VAN mreže. Manje lokalne VAN mreže imaju tu prednost da bolje poznaju lokalno zakonodavstvo o e-poslovanju, pa su bolje prilagođene lokalnim poslovnim praksama i procesima. Ali, globalne VAN mreže su ipak globalne i njihova prednost je u tome što su prisutne svuda u svetu.

Za razmenu informacija ili elektronskih poruka (dokumenata) među partnerima se danas, u elektronskom smislu, najviše koristi internet i protokol TCP/IP. Pre 15 godina, a i više, koristili su se drugi protokoli. U pitanju su bile privatne mreže za prenos elektronskih poruka velikih kompanija i telekoma, koje su oni ponekad davali na korišćenje drugima. Bile su to, takozvane, Value Added Network (VAN). VAN mreže su, za razliku od današnjeg interneta, imale (i još imaju) vlasnika, koji je održavao infrastrukturu i pružao nadzor i podršku svojim korisnicima. Zbog toga su VAN mreže svoje usluge tada skupo naplaćivale, uglavnom, velikim korisnicima (proizvođačima, kupcima, bankama...). Kao fizički medijum se koristio vod, koji se iznajmljivao kao 'leased line', odnosno iznajmljena žica, na koju su se stavljali modemi. Tako su pre interneta bili poznati protokoli SNA, DNA/DECnet, X.400 i drugi.

VAN mreže

SNA je nudio IBM u svojoj mreži. Ta mreža se kasnije proširila i na ostale protokole i IP, pa je dobila naziv IBM Global Network (IGN). Ona je danas, posle nekoliko prodaja i kupovina, deo mreže GXSSa (nekad GEIS), koji je prisutan u čitavom svetu kao provajder VAN mreže, kojom se koriste kako veliki proizvođači (P&G, Wrigley, Coca-Cola...), tako i trgovci. DECnet je mreža koju je podržavao Digital Equipment

Primer e-poslovanja 'Any2Any'

E-poslovanje Any2Any danas koriste firme ili organizacije koje imaju IT podršku, gde se grupa ljudi bavi samo komunikacijama i e-poslovanjem već unutar te firme, pa mogu bez većih dodatnih troškova to koristiti i za svoje e-partnere. To su obično velike firme ili grupe. U našoj sredini su po tome poznati trgovački lanac Metro, grupa Agrokor ili državna uprava i banke.

Corporation. Kod nas je nekada bila osnova za mrežu Jupak, koja je bila prisutna u svim zemljama bivše Jugoslavije, a povezivala je proizvođače, univerzitete, bolnice i mnoge druge institucije. Telekomu su koristili i pružali korisnicima uglavnom protokole X.400/X.25, koje neki telekomi i privatne mreže pružaju još i danas. Loša strana VAN mreža bila je neko vreme i njihova međusobna nepovezanost. Tako se dešavalo da neko ko je koristio jednu mrežu nije mogao da se poveže sa korisnikom druge mreže, u slučaju da nije bio korisnik obe. Sa stupanjem interneta na scenu, komunikacija i e-poslovanja, mnogo toga se promenilo i prilagodilo novim okolnostima i tehnologijama.

Internet - 'Any2Any'

Prednost korišćenja interneta je to što je kao infrastruktura svuda na raspolaganju i ne proizvodi velike dodatne troškove. No, slabost je da tu infrastrukturu treba sami održavati i brinemo za sigurnost i bezbednost poslovnih procesa, ukoliko koristimo samo internet. Kod takvog načina razmene elektronskih poruka ili dokumenata (e-dokumenata) sa svojim partnerima (e-partneri) korisnik se sam povezuje sa njima, direktno. Pri tome, koristi one prenosne protokole interneta koje želi i koje podržava e-partner. Obično ne koriste svi e-partneri isti protokol, zato se koristi više njih: SMTP, HTTP, AS/2, FTP i još neki, a sve

to je potrebno održavati. Isto tako, korisnik sam brine o aktiviranju prenosa e-dokumenata sa pojedinim e-partnerima i praćenju tako podržanog elektronskog procesa (e-procesa). Korisnik se usklađuje kada je u pitanju format poruka i treba da vodi računa o tome da svaki partner razume podatke koje će dobiti, a isto tako da i sam razume podatke koje prima. Postoje i slučajevi da se neki partneri prilagode formatu poruka koje korisnik predloži. Kada to nije slučaj, za njih korisnik treba sam da napravi potrebne konverzije između različitih formata. Korisnik treba sam da brine za sigurnost (redundantna i backup infrastruktura) i bezbednost prenosa (kriptovanje i potrebna infrastruktura). Mada je sam internet jeftin, prilikom njegovog korišćenja za e-poslovanje, on postaje, ipak, manje troškovno ugodan jer postoje i 'nevidljivi' troškovi ljudi i opreme, koja je potrebna.

Prilagođavanje internetu

Kada se pojavio internet u široj primeni bilo je mnogo prognoza - kako će privatne VAN mreže propasti, jer se njihovo korišćenje skupo naplaćuje, a internet je besplatan. Ali to se nije desilo, jer su se VAN mreže prilagodile internetu i danas ga i one same uglavnom koriste. Korišćenjem interneta su se cene usluga VAN mreža znatno smanjile i sada su na prihvatljivoj nivou. Korišćenje VAN mreža ima tu prednost

Slika 2: VAN mreža

Primer korišćenja VAN mreže

Za povezivanje u VAN mrežu obično mreža sama predloži svoj 'mrežni' protokol. U praksi su to SHTTP, AS/2, RFC1006 (X.400/IP), SFTP... Ako korisnik želi neki svoj protokol, tada se mreža prilagodi i podrži taj protokol. Isto tako je kod formata e-poruka, gde VAN mreža predloži svoj 'mrežni format' (XML, EANCOM, TXT...) i ako taj nije prihvatljiv za korisnika, onda se mreža prilagodi korisnikovom formatu. Naravno sve te 'dodatne' usluge prilagođavanja mreže se naplaćuju. Obično VAN mreže održavaju i neke industrijske standardne formate ERP rešenja na tržištu (na primer - SAP IDOC, G.O.L.D. XML).

da korisnik ne treba da brine za protokole, formate i aktiviranje e-partnera. Samo se poveže sa jednom od VAN mreža i može razmenjivati e-dokumente sa svim partnerima na toj mreži i drugim, jer su VAN mreže međusobno povezane. Naravno, u međumrežnom prenosu e-dokumenata mogu se javiti dodatni međumrežni troškovi. Korisnik, tako, obično odabere mrežu koja pokriva najveći deo njegovog područja, odnosno onu mrežu koju koristi najveći deo njegovih potencijalnih e-partnera.

Dodatne usluge

Provajder usluga VAN mreža ima i interes da pruža što bolje i efikasnije usluge, pa tako osim prenosa i pratnje e-poruka, VAN mreže pružaju i dodatne usluge, kao što su katalogi artikala, elektronski arhivi dokumenata (e-arhivi), obrađivanje podataka, pa čak i kompletan 'outsourcing' e-poslovanja za nekog korisnika. Poznato je da GXS, osim prenosa, pruža potrebnu infrastrukturu za GS1 Global Data Synchronisation Network (GDSN) ili kataloge artikala. GS1 je tako 'outsorsovala' ovu uslugu da je u ime GS1 zapravo izvodi GXS. Ostale mreže omogućavaju pristup tim katalogima, a pružaju i svoja rešenja za e-kataloge, e-arhive (koji su potrebni za razmenu elektronskih računa) i drugo. VAN mreže imaju vlasnika, odnosno preduzeće koje obično snosi i određenu odgovornost za usluge koje pruža. Tako korisnici VAN mreža treba da sklope i ugovor u kome se obe strane dogovaraju o korišćenju usluga i uslovima. Usluge VAN mreža mogu da budu i specijalizovane za pojedine branše ili grupe: automobilska industrija, elektronska industrija, banke, trgovina, apoteke... Postoje i VAN

mreže koje pokrivaju sve. To su obično velike globalne mreže. Provajder usluga VAN mreža treba da obezbedi 24/7/365 raspolaganje uslugom, pa tako treba sve svoje ključne sisteme da napravi u 'hot standby' modu uključujući i komunikacije preko više Internet Service Providera (ISP). Dobar VAN provajder ima svoju infrastrukturu i na više lokacija kao primarne i standby (Disaster recovery) da može u što kraćem vremenu da uspostavi operativno stanje u slučaju većih problema (na primer prirodne katastrofe).

Lokalne i globalne

Na našim prostorima (ex Yu, Balkan, Adriatic region) postoje, recimo, manje lokalne i velike globalne VAN mreže. Manje lokalne VAN mreže imaju tu prednost da bolje poznaju lokalno zakonodavstvo o e-poslovanju, pa su bolje prilagođene lokalnim poslovnim praksama i procesima. Obično imaju bolje kontakte sa svojim korisnicima, što im sve zajedno omogućava veću fleksibilnost. Za šire ili globalno povezivanje korisnika koriste se međumrežni prelazi ili VAN Gatewayi. No, globalne VAN mreže su ipak globalne i njihova prednost je u tome što su prisutne svuda u svetu. Kao takve, naravno, zanimljivije su multinacionalnim kompanijama koje žele da imaju istu podršku u svim zemljama. Obično sve te svetske kompanije sa takvim mrežama imaju sklopljene posebne ugovore za globalne usluge.

U sledećem broju Progressive Plusa govorićemo o elektronskim procesima u trgovini u lancima snabdevanja, kao i o standardima za označavanje artikala, partnera i njihovih lokacija. ■

Henkel KVALITET

Tako BRZ TAKO JAK

PLASTIKA

STAKLO

DRVO

METAL

"MOŽES ME ZALEPITI BILO GDE!"

LOCTITE SUPER BOND

UNIVERZALAN SUPER LEPAK

NOVO PRAKTIČNO PAKOVANJE

*OSIM ZA PP I PE